

הצעקה האילמת

(כל מי שמתיר עגונה אחת... כאלו בנה אחת מחורבות ירושלים העליונה)¹

במאמרי זה ברצוני להיות לפה לי ולאחיותיי - הנשים העגונות ומסורבות הגט. אני אשה מסורבת גט שבית הדין דן אותי דין צדק ופסק לי את כל הפסקים האפשריים על מנת שאיחלץ מכבלי עגינותי, אבל לדאבוני אני עדיין עגונה וכבולה בשרשראות ברזל שאין בכוחי להשתחרר מהן. המפתח לחופש שלי נתון בידו של איש אחד הצוחק על כל העולם, כולל על הרבנים ועל בית הדין, ואינו מוכן לשחרר אותי.

לפני כשנה וחצי שמעתי במקום מגורי הרצאה על עניין הסכמי טרום נישואין ואורו עיני. חשתי שיש כאן פתח הצלה. אמנם אני כבר נפלתי לתהום ללא חבל הצלה, אבל ניתן לפחות לסייע לנשים אחרות שלא יילכדו במלכודת שאני נלכדתי בה.

הרגשתי שאם הקב"ה הכניס אותי למקום הזה אז כנראה יש לי תפקיד. כנראה, תחושות הכאב שלי צריכות להוביל אותי למקום חיובי - לסייע לנשים אחרות שטרם נלכדו. ואף שזה לא קל בעבורי לחשוף את הסיפור שלי אני בכל זאת כותבת עליו, מכיוון שאני חשה שזה חלק מאחריותי הציבורית.

אני מודעת לכובד המשקל של החששות מהסכמי טרום נישואין. ובכל זאת, תחושותי הפנימית היא שאם נניח את זה על כף המאזניים, הרי שהנוק העצום הנגרם לנשים העגונות ומסורבות הגט - כולל הנוק המעגלי שזה מקרין - כבד לאין ערוך מול החששות מההסכמים. אני סבורה גם שאי אפשר לדון בעניין מבלי להכיר מקרוב את התופעה ואת המשקעים שהיא יוצרת כחלק משיקול הדעת ההלכתי.

א. "ידעתי את מכאוביו"?

במאמרי ברצוני לשאול מספר שאלות ולהתייחס אליהן מנקודת הראות שלי ודרך המשקפיים שלי, של אשה מסורבת גט שהתורה והמצוות עומדים בראש מעייניה. האם ערכתם היכרות עם עולמה הפנימי של האשה מסורבת הגט ועם המחיר שהיא משלמת - הן הנפשי, הן האמוני, הן הכלכלי והן המשפחתי (מבחינת מעגלים נוספים של סבל)? התחושה שלי היא שקיים נתק בנושא זה ואין מספיק מודעות לחריפות הבעיה. אני מכירה נשים נוספות השרויות במצב של רצון להשתחרר משביית מערכת יחסים הרסנית

1. שו"ת הבי"ח החדשות, סי' סד.

הערות המערכת: בגיליון כ של 'צהרי' עסקנו בהסכמי קדם נישואין, במטרה לקדם פיתרון הולם לבעיה הכאובה של מסורבות ומסורבי הגט, ובה עלתה קשת רחבה של דעות וטיעונים לכאן ולכאן. מאז יושב על המדוכה צוות של רבנים שהוקם על ידי 'צהרי' למטרה זו, ואנו מקווים שבקרוב יוציא מתחת ידו הצעה מוסכמת, שתביא בחשבון את כל ההיבטים: ההלכתיים והמעשיים, הערכיים והמוסריים.

כדי להציג משהו מחריפות הבעיה, בחרנו להביא בפניכם קטעים מתוך מכתב שקיבלנו מאשה יראת שמים, מסורבת גט מזה שנים.

שנכפתה עליהן לא באשמתן, אך ללא הועיל. ברשותכם, אני רוצה לערוך לכם סיור בתוך חדרי הלב שלנו, כדי שתכירו גם אתם את כיסי הדימום והמוגלה האוכלים בנו ואינם מאפשרים לנו להחלים. שתחושו גם אתם את המצוקה והתסכול, את אוזלת היד, את חוסר הצדק, את הייאוש והעניות, והגרוע מכול: את הבדידות במערכה.

זה לא שאין מי שמוכן לעזור. אני מוקפת במשפחה מורחבת תומכת ואוהבת. יש לי ילדים מקסימים, בלי עין הרע. אני חיה בחברה טובה, התומכת בי גם כלכלית, ויש מסביבי הרבה אנשים טובים הרוצים לעזור לי; אבל אני בודדה במערכה.

כי אף אחד לא יכול באמת לעזור לי. אפילו הרבנים, גדולי הדור שפניתי אליהם הצטערו בצערי והוסיפו ברכה, אבל לא שחררו אותי. כי במציאות היום כל המפתחות מצויות בידו של איש אחד וברצונו החופשי, ורצונו החופשי כרגע הוא לנקום ולנטור לי. לפיכך אני נלחמת ומנהלת אופרציה קשה ומורכבת, וממשיכה להתפלל ולפעול ללא לאות, וזה לא פשוט בכלל. המשימה לנהל בית ולפרנס, להיות לילדיי גם אמא וגם אבא, ובתוך זה לנהל מלחמה מתישה, היא כמעט בלתי אפשרית, עם מחיר כלכלי כבד ביותר.

ותחשבו על הנשים שאין להן גב ואין תמיכה. איך לדעתכם ניתן לעמוד בזה? אילולי האמונה החזקה שלי בקב"ה ובישועתו כבר מזמן הייתי נשברת.

הרבה פעמים אני שואלת את עצמי: כיצד זה יתכן שעוברת שנה ועוד שנה ואני עדיין עגונה? היכן הצדק? והיכן משיגים צדק פה בעולמנו למטה? וכיצד זה יתכן שאני עם יחס הרמטי מחייב להלכה, לתורה ולמצוות, איך זה שדווקא משם פוגעים בי? זו תורה וזה שכרה?! וכיצד חשה אשה שאינה מחוברת לתורה ולמצוות? ואיזה חילול השם שזה גורם?

יש לי הרבה שאלות, והרבה דברים נשגבים מבינתי. קשה לי להתמודד עם זה. אני מרגישה שאת הזעקה החנוקה שלי הכואבת, הבוקעת מחדרי הלב שלי, מהנימים הכי עדינים, דרך כל ישותי, את רטט הכאב הזה - רק א-להים מסוגל לשמוע.

ובכל זאת, למרות הקושי העצום שלי אני מנסה להשמיע אותה גם לכם. בתקווה שתפתחו את חדרי הלב שלכם ותצליחו להכיל אותנו בקרבכם. ואם זה ימנע מנשים נוספות ליפול במערבולת הכאב הזו ללא סירת הצלה - והיה זה שכרי.

אני רוצה שתבינו שהמצב הזה משאיר אותנו בחוסר ודאות נפשי. רגשית, אני חשה כאדם שמתו מוטל לפניו ואין מאפשרים לו לקבור אותו. מערכת היחסים הזוגית כבר מזמן מתה, אבל אין אפשרות לקבור אותה, להתאבל עליה ולהחלים.

אני מכירה אשה שהפסיקה לקיים מצוות בעקבות מצב כזה. עם כל הצער והכאב שיש לי עליה, אני מרגישה שאי אפשר לשפוט אותה, מפני שהכאב התיש אותה וכוחה לא עמד לה.

ואין מדובר רק בסבל של הנשים עצמן. יש לי ילדים המשלמים מחיר כבד, הורים מבוגרים שבגיל מבוגר נכנסו למערבולת רגשית ולמחויבויות כלכליות לא פשוטות, משפחה מורחבת, חברים וכו' וכו' - מעגלים נוספים המשלמים את מחיר הסבל.

ב. התהליך שעברתי בבית הדין

לבית הדין הגעתי אחרי תהליך של הרבה סבל וכאב. בשלב הזה התחושה היא כאילו עומדים בפני תהום, והמזל הוא שעדיין לא יודעים עד כמה התהום עמוקה ועד כמה התהליך ארוך ומייגע.

לעתים יש גם תקווה לחיים שלווים יותר, אבל אז מתחיל סיוט חדש.

בתחילה, מלחמת ההתשה. במלחמה הזו יש לגבר אקדח טעון המכוון מול האשה, מול הצדק והאמת ולעתים גם מול בית הדין. לאקדח הזה קוראים 'קידושין' או במילים אחרות: 'מאסר עולם'. האשה הלכודה בשבי פונה לבית הדין שיסייע לה לפדות את עצמה, ובשלב הזה היא זקוקה להרבה תפילות שיהיה לה הרכב שיפסוק לה ללא אימת הדין, ושתצליח להוכיח את צדקתה.

יש לזכור, שישנן נשים רבות שרק קורות ביתן ומשפחתן המצומצמת עדות למתרחש, והרי ילדים אינם יכולים להעיד נגד אביהם.

האשה צריכה להתפלל שיהיו לה מקורות מחיה נאותים. כל דיון עולה הון עתק. שוב ושוב נקבע דיון והבעל אינו מגיע אליו, והאשה נאלצת לגייס כספים שלמעשה אין לה. האם חשבתם פעם כיצד חשים כאשר פתאום נזקקים לקבל מתנת בשר ודם?

קשה מאוד להגיע לפסיקה של חיוב או כפייה, ונשים רבות אינן מגיעות לשלב הזה (למעשה רק אשה עם פסיקה כזאת נחשבת כמסורבת גט). אבל גם אם האשה הצליחה לעבור את כל המהמורות ופסקו לה חיוב או כפייה - זה עדיין אינו אומר שהיא משוחררת. במקום הזה אני נמצאת היום.

אין לי טענות נגד הרכב הדיינים שלי. הם פסקו לי את המקסימום שהיו יכולים, ואילו הדבר היה תלוי בהם הייתי משוחררת מזמן; אבל יש לי טענות קשות כנגד ההתנהלות הטכנית של בית הדין. ישנם הליכים שהיו חייבים להתבצע בזמן מסוים והם לא בוצעו בזמנם. אף שהפסק היה חתום, ואני אפילו שילמתי אגרה בעבור ביצוע הפסק, הוא לא בוצע, סתם מתוך רשלנות. עד היום אני משלמת מחיר כבד על כך, ונעשה לי נזק בלתי הפיך. מלבד זאת ישנם פסקים שנפסקו לי לפני קרוב לשנתיים כדי להפעיל לחץ על בעלי. פסקים אלו עדיין לא בוצעו. האם כך מתנהל נוהל תקין?

ההתמודדות הרגשית והאמונית עם המציאות העגומה הזו הייתה מאוד קשה בעבורי. בבית אבא חינכו אותנו שבית דין זה קדוש קדוש קדוש. ההנחה הבסיסית הזו מאוד חיזקה אותי, והיא הייתה מעין משענת שנשענתי עליה. אחרי החוויה הקשה שחוויתי הייתה לי מין תחושה שמה שאת הכי מאמינה בו הוא לא בדיוק מה שחשבת, וזה גרם לי לשבר פנימי מאוד עמוק, שבר שקשה לתאר אותו במילים.

אבי שיחי הוא יהודי פשוט שכל חייו עבד את הקב"ה בתמימות, באהבה ובאמת, ואין בכוחו לסייע לי. אז אני פונה לדייני של עולם, לאבי שבשמים. אולי אפשר להשתמש בייחוס שלי ככתו של דין העולם, אולי הוא ישמע את זעקתי ויעשה פה קצת סדר למטה.

ג. "יש שואלים"

התופעה שעליה עמדתי מחייבת כל אחד מאתנו לשאול את עצמו שאלות רבות, וביניהן:

1. האם מדובר במיעוט משכבה מאוד מסוימת, שלא שווה להתאמץ בשבילו?

ובכן רבותיי, ככל הידוע לי התופעה מקיפה את כל שכבות האוכלוסייה, ואף אחד אינו חסין. בעלי בוגר ישיבה ידועה, עסק במקצוע מכובד בתחום התורני, והגיע ממשפחה תורנית מכובדת. ובכל זאת, זה לא מנע ממנו לצפצף על בית הדין, והידע התורני שלו סייע לו לטרטר את בית הדין ולסחוב את הדיונים. המזל שלי, שהיו לי הוכחות לביסוס טענותיי, והרכב הדיינים שלי

קלט עם מי יש להם עסק. כך הוא דן אותנו דין צדק ללא משוא פנים. אבל הוא שכנע את עצמו שבית הדין טועה, והוא במעמדו יותר חכם ויודע יותר טוב מבית הדין. ובשל החזות התורנית שלו ובשל קשריו המשפחתיים הוא קיבל תמיכה מרבנים ומדיינים שלא ישבו בדיונים, וזאת לאחר שכבר היה פסק דין.

2. האם אנחנו מתייחסים למיעוט, כאשר נגרם עוול חברתי? ואולי הנשים אשמות במצבן!
כפי שאני מבינה, בתורתנו הקדושה ישנה התייחסות אל הפרט. כל המציל נפש אחת מישראל כאילו הציל עולם מלא. מבחינתי, החיים שלי זה כל מה שיש לי, וזה עולם ומלואו. כל אחד מילדי שנפגע - גם הוא עולם ומלואו.

3. האם שייך לדרוש פיצוי ממי שפגע בן זוגו?
בעלי פגע בי ובשל כך בית הדין פסק לטובתי. ובכל זאת עצם העלאת האפשרות לדרוש ממנו פיצוי מראה עד כמה אין מכירים את הבעיה ועד כמה זה לא ריאלי. מי מדבר על פיצוי? לפחות שיפסיק לפגוע! שיקיים את פסקי בית הדין, ייתן לי גט, ויעזוב אותי לנפשי. בעלי אינו משלם מזונות, לא לי ולא לילדיי. ממה נפשך: אם אני אשתך, אז קיים את חובתך שהתחייבת בה בכתובה ותשלם. ואם לא, אז שחרר אותי. ישנן נשים רבות המוכנות לקנות את גיטן בכסף מלא, וזאת אף שבעליהן חייבים להן כסף, והעיקר להשתחרר, ובכל זאת הבעלים אינם מוכנים לשחרר אותן.

4. מה יהא על כבוד בית הדין?
כאשה דתית חשוב לי לשמור על מעמדו של בית הדין ואין מגמת פניי לפגוע בו. אבל אנחנו, בציבור הדתי, איננו יכולים לטמון את ראשנו בקרקע ולהתעלם מהיחס העוין של הציבור כלפי בתי הדין ומחוסר האמון שיש לציבור בבתי הדין. אני עובדת עם אוכלוסייה דתית ובכל זאת אני שומעת דברים מאוד קשים כלפי בתי הדין. לעתים אני מוצאת את עצמי במצב אבסורדי כמגינה על בתי הדין. צריך להבין שהסבל של האשה העגונה ומסורבת הגט הוא סבל אדם מוסרי מזדהה עמו. אין צריך בשביל זה להיות דתי או אפילו יהודי. ברגע שהעולם הרבני אינו מתמודד עמו וטומן ראשו בקרקע כאילו הבעיה אינה קיימת, אז זה מטופל ברחוב, בשבילים, בשטח, בתקשורת, בטלוויזיה ובעיתונות, וזה מחלחל למטה עד יסודות בתי הדין ויכול חלילה למוטט אותם. בסופו של דבר הציבור יקיא את בתי הדין וזה מה שצריך להדאיג אותנו. הסכמי טרום נישואין לא יפגעו בבתי הדין אלא להיפך. ברגע שתהיה התמודדות הלכתית הולמת ומציאת פיתרון הלכתי הולם לפחות לחלק מהמקרים, הדבר יחזק את מעמדם של בתי הדין, וייתן לדיונים כלים נוספים להתמודד עם הבעיה. ככל הידוע לי, כרגע אין פיתרון הלכתי אחר. ההסכם הזה מיועד לכלל הציבור - החילוני והתורני כאחד, והוא אינו משנה את המצב הקיים היום שבו כל אחד יכול לפנות לרשות המשפטית שבה הוא מעוניין. אני מאמינה שבית הדין ירכוש את אמון הציבור לא על ידי כפייה אלא על ידי התמודדות הלכתית מול כובד הבעיה.

5. כבוד שמים הנרמס בחוצות, מה יהא עליו?
מכיוון שבתי הדין פוסקים על פי ההלכה מחד ומאידך ידיהם כבולות, פעמים הם חוששים

לפסוק מאימת ההלכה ופעמים הם פוסקים ואין להם כלים לבצע את פסקיהם. התוצאה: עוול משווע כלפי הנשים. אדם פשוט שאינו מבין את הבעיה לעומק שואל את עצמו: האם זוהי התורה שעליה נאמר "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום"? זה גורם לזלזול בכבוד שמים ובתורתנו הקדושה.

6. החברה הכללית ואנחנו. האם אנו מתעטפים במעיל שלנו ומתעלמים מהקור השורר סביבנו? או במילים אחרות, האם אנו מוטרדים מהעובדות הבאות:

- א. נשים חילוניות חיות עם גברים בעודן נשואות ועשויות להוליד ממזרים.
- ב. נשים שכל הווייתן היא "אם כל חיי" הופכות למסורסות בשם ההלכה, ואינן יכולות להוליד ילדים בשל בעיית הממזרות, בעוד בעליהן מולידים ילדים כשרים? ויתרה מכך, נשים מנועות מללדת, וכתוצאה מכך הילדים הפוטנציאליים הולכים לעם ישראל לאיבוד.
- ג. ילדים ממזרים שלא בחרו בזה נולדים לסבל.
- ד. נשים שמחויבותן לתורה ולמצוות הרמטית סובלות מעינוי דין. זו תורה וזה שכרה!! והגרוע מכך, נשים שכוחן לא עומד להן מתרחקות מהתורה וממצוותיה.
- ה. נוצר קיטוב בעם. עינוי הדין של הנשים נתפס כהלכה לא מוסרית, ויוצר ריחוק וקיטוב בעם.
- ו. נישואין שלא כדת משה וישראל. זוהי תופעה הולכת וגוברת של הציבור החילוני - להינשא שלא כדת משה וישראל, והעיקר - לא להגיע לרבנות.
- ז. עוול חברתי פועל כאוסמוזה ומשפיע על המצב המוסרי בחברה כולה.

7. כיצד ההסכם ישפיע על מי שאינו מתגרש?

לדעתי ההסכם יחזק את התא המשפחתי ולא יפגע בו. חז"ל לא נחשדו בעינוי ככאלו שהתא המשפחתי לא היה חשוב להם, ובכל זאת שמו עיניהם בראשם וחשבו מראש שיש גם אפשרות אחרת. הם הקפידו על הכתובה כחלק מתהליך הנישואין, כדי שלא תהא קלה בעינוי להוציאה, וכדי שהאשה לא תישאר חסרת הגנה. כיום לצערי אין לכתובה משמעות, ולכן יחד עם הכתובה צריך לדעתי לצרף כלי נוסף בעל משמעות שיעזור לשמור על התא המשפחתי. ברגע שבני הזוג ידעו שיש מחיר לפגיעה בבן זוגם ולהתנהגות לא מוסרית בתוך המשפחה, אז לפחות בחלק גדול מהמקרים הם יחשבו פעמיים לפני שהם פוגעים בבן זוגם, והתא המשפחתי יתחזק. אינני חושבת שזה יגרום לנהירה לכיוון גירושין. גירושין הם דבר קשה ומשלמים עליו מחיר כבד; אנשים אינם מתגרשים ככה סתם כי משעמם להם. מה גם שבמצב כרגע שלמות המשפחה אינה נשארת. נשים הסובלות ממילא עוזבות, אבל במקום שישתקמו ויבנו חיים חדשים הן נשארות כאלמנות קש ללא עזרה ומחסה.

לסיכום

אני רוצה בסיום דבריי לפנות אליכם באותה בקשה בדיוק שבה פניתי להרכב הדיינים שלי לפני שפסקו לי כפיית גט.

אבל הפעם לא בעבורי אני מבקשת, כי אם בעבור אחיותיי הנשים המסורבות שבדרך: בבקשה מכם, רבותיי הרבנים. אינני מבקשת שתפסקו לי חלילה דבר שהוא מנוגד להלכה, אבל אני מבקשת שתשתמשו בכלים ההלכתיים שיש בידיכם ובסמכות הנתונה בידיכם כדי לעזור לי. אינני זקוקה לאמפתיה ולרחמים, כי זה לא מה שיעזור לי; אני זקוקה לעזרה, ויש לאל ידכם

לעזור. אנא, אל תשאירו אותי ללא פסיקה. כי גם על זה יש מחיר, ואני משלמת את המחיר. והזעקה שלי, המגיעה לכיסא הכבוד, גם עליה משלמים את המחיר. אנא, עזרו לי!!!

האחריות שלכם, הרבנים, מחייבת אתכם לפעול לכך שהזוגות הנישאים יחתמו על הסכמי קדם נישואין. אני יודעת שיש בנושא הזה שאלות רבות, אולם, לדעתי, השאלות העיקריות שצריכות להישאל הן: האם אנחנו בכלל מעוניינים בהסכמים הללו? האם זו בעיה של סעיף זה או אחר, או שאולי איננו מעוניינים בהסכם, ונמצא תירוצים שונים כדי לדחות אותו? האם לרב מסדר הקידושין אין אחריות מוסרית כאשר הוא משיא זוג, ואחר כך האשה נופלת לתהום ללא חבל הצלה? האם הוא יכול לומר בלב שקט: 'ידי לא שפכו את הדם הזה'?

ושאלת השאלות: האם בכלל צרתה של העגונה ומסורבת הגט מעניינת אותנו, והאם אנחנו מוכנים להתאמץ כדי לפדות אותה משביה, או שאולי ההסכם הזה הוא יותר מכפי דמיהן?

בברכה רבה,

מאחותכם (שעדיין!) מצפה לישועה.

הרב אליהו בן דהן

תשובה לאורית

א. הסכם טרום נישואין, הוא פיתרון טוב, אך בוודאי לא הפיתרון המלא והשלם. לדוגמה, אם הבעל יברח לחו"ל, לא תהיה כל אפשרות לממש את ההסכם והוא לא יועיל. החוק הישראלי אינו חל שם, ואז לא יעזרו כל פסקי הדין שיינתנו. כל האפשרויות העומדות בפני בית הדין, לשלול ממנו זכויות אזרחיות שונות, או אפילו להכניסו לכלא, אינם ניתנים אז לביצוע.

ב. הנהלת בתי הדין משקיעה מאמצים גדולים, בדרכים שונות, כדי לסייע למסורבות הגט. לדוגמה, אם הבעל נמצא בחו"ל, פועלים לאתר אותו ולהשפיע עליו לתת את הגט. מעשים אלו נעשים בהתנדבות ומעבר לתפקיד המוטל עלינו. אין אף מערכת משפטית אחת, הרודפת אחר המתדיינים בפניה.

ג. ביצוע תשלום המזונות אינו באחריות בית הדין, אלא באחריות ההוצאה לפועל. במקרה הנדון גם להם לא היתה אפשרות לפעול, מסיבות שלא כאן המקום לפרטן.

